

Een belangrijke nalatenschap van oude schilderijen

door ALPHONS G. J. MOSMANS.

Elisabeth van Veen, uit het bekende Brabantsch-Leidsche magistraten- en schildersgeslacht, die op 7 Augustus 1694 overleed, benoemde bij testament Jan Hendrik de Bacquer en Peter Mathijs de Bacquer te 's-Hertogenbosch tot erfgenamen harer nalatenschap.

Behalve het huis De Klok op den hoek van Vughterstraat en Postelstraat te 's-Hertogenbosch en o.a. „twaelf keyzers hoofden tot de schouderen van pleyster, staen op swarte gedraeyde voetiens”, behoorde daartoe eene rijke collectie van niet minder dan twee en tachtig schilderstukken van allerlei soort en afmeting, portretten, stillevens, zeestukjes, allegorieën, die in den notarieelen inventaris alle min of meer duidelijk en volledig worden beschreven.

De publicatie van die acte en in dit tijdschrift leek mij wel verantwoord.

Ik mag echter in „Oud-Holland” niet de plaatsruimte vragen, die de beschrijving van al de 82 schilderijen zou innemen. Ik vraag daarom, met voorbijgaan van een aantal minder belangrijk schijnende stukken, de aandacht vooreerst voor die werken, waarvan de schilders aangegeven zijn en van erkende beteekenis voor de vaderlandsche kunst der 16e en 17e eeuw mogen worden gerekend.

Ik kan dan als zoodanig hieronder laten volgen 11 doeken van Pieter de Putter, 1 van N. N. van der Vliet, 2 van Benjamin Cuyp, 1 van Marten Fransse van der Hulft en 11 van een lid van het geslacht van Veen. Wat de van Veen's aangaat, meen ik daarbij echter te mogen veronderstellen, dat ook nog een goed gedeelte van de 17 stukken, waarvan de schilder ons niet wordt genoemd, door een lid van dat geslacht geschilderd zal zijn.

Verder geef ik nog die portretten, waarvan de uitgebeelde persoon met name wordt vermeld. In 22 gevallen is dat een van Veen.

En ten slotte nog enkele schilderijen, die, ofschoon, althans voor ons anonym, mij toch in een of ander opzicht merkwaardig schijnen.

Een schilderij van een kint levensgrote, met een geel tabbaertien aen, geboort met witte kanties met een goude bel ende waeyerken in de hant; is het conterfeytsel van Johanna van Veen, geschildert by *P. de Putter*.

Nog een schildery levensgrote van een kint met een zeegroen tabbartien aen geboort met witte kanties, hebbende een goude clater in de handt; is het conterfeytsel van Elisabeth van Veen, geschildert by *P. de Putter*.

Een conterfeytsel van Mr. Pieter van Veen, een oudt grys man met een kael hoofd met een lobben om den hals.

Een conterfeytsel van syn huysvrouw Jacomina van Ruyven, een oude vrou met een lobben om den hals en een swarte tip kap op, geschildert met het bovenstaende by *Pieter de Putter*.

Een conterfeytsel van Mr. Johan van Iderssem, synde een oudtachtich man met een bef om sonder kant.

Een conterfeytsel van syn huysvrouw Theodora vander Schenck met een camerycx doecken halsken sonder kant om den hals, beyde geschildert by *Pieter de Putter*.

Een conterfeytsel van Mr. Cornelis van Veen met een fluweele mantel om en een paruyck op, geschildert by *de Putter*.

Conterfeytsel van Josina van Iderssem, met een paruyckien op, voor een spaense kap, met kante kragen en rabatten, is mede door *de Putter* gedaen.

Conterfeytsel van Simon van Veen int swart fluweel, met een witte satyne vest aan, geschildert by *de Putter*.

Een conterfeytsel van Johanna van Veen, met een orangie, ende blaeu gebloemt tabbertien aen, int bloot hayr gehult, geschildert by *de Putter*.

Een conterfeytsel van Jacobus van Veen, met een swart satyne gepiqueert wambas aen, geschildert by syn suster *Apolonia van Veen*.

Conterfeytsel van Capiteyn Hendrick Sels staet als een cryghsman int harnas met bruin hayr geschildert by *de Putter*.

Een conterfeytsel van Maria van Iderssem syn huysvrouw en hy haeren tweeden man, al in 't swart fluweel geschildert by *de Putter*.

Een conterfeytsel van Theodora van Veen heel op sen ouwets met getailleerde mouwen in 't midden toegebonden, geschildert by *van der Vliet*.

Een schilderycken synde een open gesnede meloen, en een halve open pruym comt een oostindise vliegh of gespikkelt beest by sitten, geschildert by *Mr. Jacob van Veen*.

Een schilderycken met eenige rivier viskens, baerskens etc. is by *de Putter* geschildert.

Een schilderycken met een ebbe lyst, het conterfeytsel van Johanna van Veen op s'en antyckx, als een herderinne met een blaeu lyfken aen witte moukens, een bont gecouleurt charpken om den hals en omt lyf, eenig bloemen op haer hooft, geschildert by *Benjamyn Cuyp*.

Een weerga tot het bovenste, is het conterfeytsel van Elisabeth van Veen met een columbyn lyfken aen met geele biessies, een sluyerken om den hals, bloemen en pluymen opt hooft, geschildert by *Benjamyn Cuyp*.

Een stucxken daer een crucifix in staet, met de weenende moeder Godts daer onderstaende, is by *Apolonia van Veen* geschildert.

Een schilderycken is een herderke met een hoet op syn hooft, syn staff inde hant, een duytsse fluyt in d'andre handt, heeft een verschooten paers kleetien aen, met groene ondermouwen, geschildert by *Jacobus van Veen*.

Noch een schilderycken de weerga tot het bovenstaende synde een herderinneken int blaeu met een geel charpken omt lyf, met bloemen en een halve maen op het hooft geschildert by *Jacobus van Veen*.

Een stucxken met fruyt rode en witte aelbessen ende appelen etc. komt een mees oft vogelken bij, geschildert by *Jacobus van Veen*.

Een kleyn rond schilderycken met een achtkantig ebbenhoute lystien is het conterfeytsel van *Mr. Pieter van Veen*, een grys man met een kael hooft met een lobbe aen, en by hem zelf geschildert.

Een kleyn schilderycken is een zeetje, met twee schepen, en een int verschiet, geschildert by *Marten Fransse van der Hulft*.

Een stucxken met crion geteeckent op parkement in een swart ebben lystie daer een glas voor is, verbeelt een harderinne met een ellenboogh op een doodkist steunende, bewenende de doot van haren harder, geteeckent by *Mr. Jacobus van Veen*.

Een grote schildery waer in staet de Heer Pensionaris Mr. Pieter van Veen in syn comtoir voor een tafel een blat van eenen boeck omslaande by hem hebbende syn soon Jacobus van Veen met een swart en vergulde lyst.

Een ovael schilderycken op een koper plaettie, is een Cardinael int groen gekleet met een rode bonnet op, en pruyme bome lystien, geschildert by *Octavi van Veen*.

Een schildery synde een afdoeninge van het Cruys, waer by staet een bisschop, ende een nonne in het wit gekleet knielende.

Een conterfeytsel van Mr. Pieter van Veen noch Jonghman synde met blond hayr, int swart gekleet, met een kleyn lynwate befken aen.

Een schildery of conterfeytsel van *Gysbert van Veen*, hebbende een lobben om den hals met een swart wambaes aen met goude passementen geboort, en goude knopen en couleur van mouwen.

Een conterfeytsel synde een kniestuck van een oude vrouw heel ouwets synde de moeder van eenen bisschop van Munster int swart gekleet.

Noch een conterfeytsel synde een kniestuck waer in staet een jonge juffrouw met paerse mouwen, synde de suster van den bisschop.

Een conterfeytsel van Maria van Iderssem met een goude keeten om het lyf, kanten en rabatten om den hals, een paruyck op 't hoofd.

Een conterfeytselfen van Jacob van Ruyven int swart gekleet met een gelobt krachien om den hals, in een swart lystien met een geel rantje.

Een conterfeytselfen synde de weerga tot het bovenste, ende Apolonia, de huysvrouw van den voors. Jacob van Ruyven, met een doeckenhuylf opt hoofd met een gelobt krachien aen.

Een conterfeytsel synde een meysken, met een opstaende huylf ende een tulpa in de hant, het conterfeytsel van Geertruyt van Veen.

Een grote schildery daer Mr. Cornelis van Veen levensgrote, sittende in een stoel, heel bruyen geschildert.

Een kleyn schilderycken van een blinde jongen synde Tymon van Veen.

Een kleyn rondeken sonder lyst, synde Apolonia van Veen.

Een kleyn vierkant schilderycken met een ebbenhoute lyst, op een koper plaetje, daer een vrouw in sit met een huylf op 't hoofd, en een lobben aen, is Jacomyne van Ruyven, hebbende haer soontien op de schoot.

Een kleyn ront schilderycken met een eycken lyst, is een juffrouw Maria van Veen.

Noch een kleynder rondeken is een manspersoon Johan de Kies, met een hangende lobben aen den hals.

Noch een grote schildery waer in dat staet Mr. Pieter van Veen voor een tafel daer boecken opleggen, onderwysende synen clerck Hendrick Borsman ende synen soon Cornelis ¹⁾.

Noch een grootachtick stuck in de hoogte daer een oyevaer in staet, die een wolf een graet uyt de keel trekt. (Tusschen haakjes staat hierachter: „met opschrift hy comt er well aff.” doch deze zeven woorden zijn doorgestrept.)

Noch een stuckie met crion geteeckent met een glas voor, is een juffrouw met een paruyck op, Apolonia van Veen, in een gesneden lystien.

Noch een conterfeytsel van een seer schone juffrouw, int root satyn gekleet, met kanten kraegen om den hals, geschildert by *Apolonia van Veen*.

Een conterfeytsel van Johanna van Veen met een geel lyfken aen.

Noch een vierkant stuckie met een gesneden lystien, met crion op parquement geteyckent, Is Prins Frederick Hendrick van Nassou, Prins van Oranie, met een glaes voor geteeckent by *S. van Veen*.

Noch een vande selve grote met crion geteeckent, een gesneden lyst van glas daer voor, ende is het conterfeytsel vande Heer Barleus.

Een schilderycken met een ebben lystien is een jufferken in een geel satyn lyf wat bruyen geschildert met rode stricken om het lyf en om de mauwen wat bruyen geschildert by *Apolonia van Veen*.

¹⁾ Dit is door J. van Ravesteyn, Coll. Favre te Genève.

Ik publiceer dezen fragment-inventaris in de verwachting, dat daardoor de beschrijving van het oeuvre der betreffende kunstenaars belangrijk vervolledigd zal kunnen worden. Vooral wat Pieter de Putter en Benjamin Cuyp, maar ook van Vliet en Marten Fransse van der Hulft aangaat. Niet minder echter voor zoover het de Van Veen's betreft, daar b.v. Kramm, aangehaald in het Nieuw Nederlandsch biografisch Woordenboek, van Apolonia van Veen, de „geestige teekenster en zanggodin” slechts „twee landschapjes met de pen” vermeldt, terwijl deze inventaris vier voortbrengselen van haar penseel aangeeft.

Wanneer deze verzameling, hetzij als geheel of verspreid, — na 240 jaar — nog bestaat, zou door de tegenwoordige bekende of onbekende bezitters aan de hand dezer beschrijving met vrij groote zekerheid kunnen worden vastgesteld welke personen de schilderijen voorstellen en zou de naam van den schilder daaruit kunnen blijken van de stukken, die niet gesigneerd zijn, hetgeen belangrijk is te achten zoowel voor die eigenaars als voor de kunstgeschiedenis in het algemeen.

De testamentair-begunstigden waren kinderen van Sr. Jacobus de Bacquer en Maria Sels, welke laatste, (zij was de dochter van den Capiteyn Hendrick Sels) als weduwe, het legaat zooals door den notaris beschreven, voor hare twee zonen aanvaardde op 7 Mei 1698. De acte is verleden voor notaris De Bye te 's-Hertogenbosch en komt voor in protocol No. 2487, ter Rijksarchieven aldaar, op folio 15 en volgende.

NASCHRIFT.

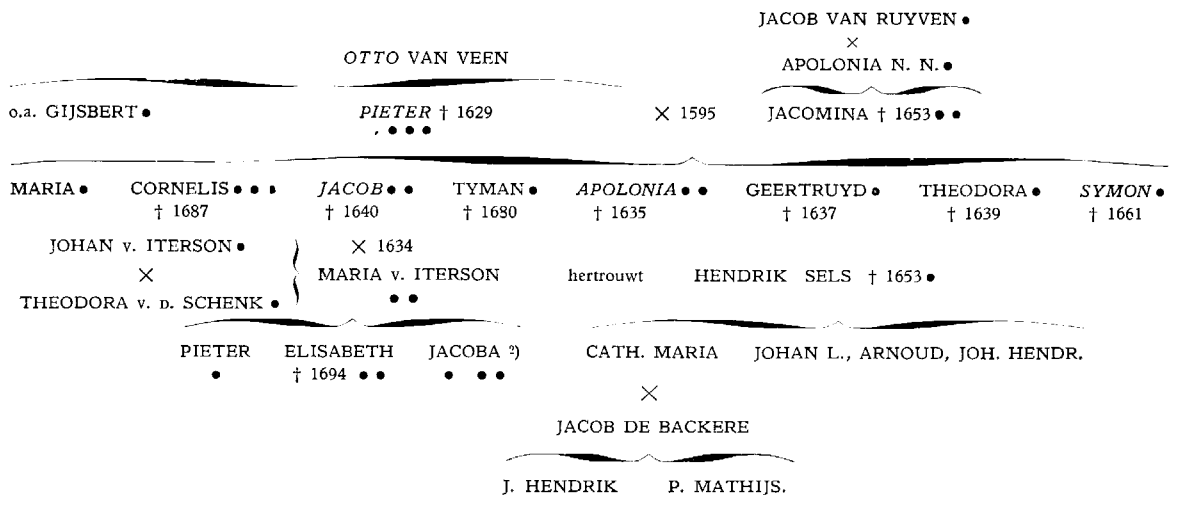
Wij vinden in dezen inventaris eene familie en schilderijen terug, waarover de heer N. J. Pabon in Jaargang LI reeds mededeelingen deed. De daar vermelde groep door J. van Ravesteijn met mr. Pieter van Veen zijn zoon en zijn klerk komt hier weder voor; de klerk blijkt niet, — wat de heer P. op goede gronden veronderstelde, — de schilder Sijbrandt van Beest, maar zekere Hendrik Borsman te zijn, de zoon is Cornelis van Veen. Dat de familieportretten niet, zooals de heer Pabon vermoedde, verkocht zijn door mr. Corn. van Veen, blijkt uit deze erfenis. De meeste zijn dus tot het einde der 17de eeuw nog tezamen gebleven en wel bij de afstammelingen van den tweeden zoon Jacob van Veen. Diens weduwe, Maria van Iterson, hertrouwde met Hendrik Sels, kapitein; zij had zelve ook portretten harer voorouders medegebracht. Dat de geheele kring — ook de Van Veens — door Pieter de Putter, vooral als stillevenschilder bekend, is afgebeeld, zal wel uit een nauwe relatie te verklaren zijn; een familierelatie vond ik echter niet.

Ik ken uit afbeeldingen twee vrouweportretten door de Putter; zij beantwoorden echter niet aan de duidelijke beschrijvingen in den inventaris.

Maria Sels geb. van Iterson, had drie voorkinderen: Pieter, Elisabeth en Jacoba van Veen ¹⁾).

Ik vermoed, dat de erflaatster deze Elisabeth is; hare erfgenamen waren de kleinkinderen van Maria van Iterson en Hendrik Sels. Dit wekt het vermoeden, dat er geen Van Veens meer waren en dat met Elisabeth de eens zoo kinderrijke tak van Pieter van Veen is uitgestorven.

Deze tak was niet alleen kinderrijk; verscheidene leden ervan beoefenden de schilderkunst. In een geslachtslijst heb ik hieronder een overzicht gegeven van de familie met de vermelding (•) bij elk lid hoe vaak er in den beschreven boedel een portret van hem of haar voorkwam. De namen der leden, die schilderden, zijn cursief gedrukt. H. E. v. G.

An important inventory of old paintings

by ALPHONS G. J. MOSMANS.

Inventory-fragment (1694) of a bequest containing inter alia 82 paintings, including 11 by P. de Putter, 1 by N. N. v. d. Vliet, 2 by Benjamin Cuijp, 1 by Marten Franse van der Hulft and 11 by different members of the van Veen family.

In a postscriptum, Dr. H. E. van Gelder mentions some further particulars with reference to a communication by Mr. N. J. Pabon, in volume LI of *Oud-Holland*, and appends a genealogical table of the van Veen family of painters, indicating (with •) in the case of each member how many times a portrait of him or her occurred in the said inventory. The names of those members of the family who painted are printed in italics.

¹⁾ Zie Geneal. Herald. Bladen III, pag. 373. De Genealogie Sels vermeldt ten onrechte Elisabeth niet. Ik vermoed, dat voor Johanna van Veen uit de acte, die tegelijk met Elisabeth genoemd wordt, zal moeten worden gelezen: Jacoba.

²⁾ Waarschijnlijk de in de acte Johanna genoemde.